

Persoonlijke verhalen houden Molukse geschiedenis levend

*“Ik geloof dat er in ieder van ons een klein stukje geschiedenis zit”
- Svetlana Alexievich*

Dit heb ik zeker zo ervaren in het Oral History project met Stichting Buah Hati en het Lingecollege, waarin ik zowel met jong en oud schitterende gesprekken heb gehad over inclusie, discriminatie en identiteit. Bij Oral History leggen we persoonlijke herinneringen van ooggetuigen vast door middel van interviews. Deze persoonlijke verhalen geven het verleden kleur. Iets wat ik soms moeilijk voor elkaar krijg met onze objectieve bronnen in het depot. De verhalen vertellen de menselijke kant van de geschiedenis en raken ons. In dit Oral History project maken de leerlingen van Lingecollege kennis met de geschiedenis van de Molukse gemeenschap in Tiel. De betrokken ouderen delen hun geschiedenis en houden deze zo levend.

Door de politieke situatie in Indonesië komen er heel wat mensen ongewild naar Nederland. Eerst komen er in 1950 Indische Nederlanders. Een jaar later volgen 12.500 Zuid-Molukkers. Tiel levert een aandeel in de opvang. In landhuis 'De Elzenpasch' worden twaalf gezinnen gehuisvest. Tweehonderd anderen vinden onderdak in het voormalige D.U.W. werkkamp, de 'Schutssluisen', aan het einde van de Grote Brugse Grintweg. Rond 1960 bouwt de gemeente in de Hertogenbuurt extra huizen voor deze groep. Het is het begin van een ontwikkeling naar een kleurrijke stad.

Het project begint met een interviewles op school door schrijver Ronald Giphart en een introductie op de Molukse geschiedenis door Benji Sariwating van Buah Hati. Vervolgens gaan de leerlingen naar het Regionaal Archief Rivierenland voor een rondleiding door het depot met verschillende archiefstukken over de geschiedenis van Molukkers in Tiel. Na de rondleiding interviewen ze in groepjes een Molukse oudere over zijn of haar leven. In de laatste stap kiezen de leerlingen tussen een schrijfworkshop van Giphart of een workshop van vakdocent Ninja Heevel van Zinder en maken ze een artikel of illustratie voor een gezamenlijke krant. Deze krant is dus het eindproduct van dit project.

Reportage

Georgi Yorgov, Aadam Aghaddar en Makram Machti

We fietsten met z'n drieën na onze laatste les meteen naar het regionaal archief dat duurde gelukkig maar vijf minuten omdat dat het dicht bij onze school ligt. Op het moment dat we daar aankwamen zagen we onze geschiedenis docent, de enige echte meneer Thissen die ons naar binnen leidde waar de mensen die we zouden interviewen zaten. Het archief zag er van buiten al aardig groot uit maar we zagen pas echt hoe groot het was toen

we binnen waren. Na een aantal minuten was iedereen aanwezig en kregen we de introductie van een medewerkster van het archief verder vertelde ze wat we zouden doen en wanneer. Na deze instructie werden we verdeeld in twee groepen de eerste groep begon met hun interviews en de tweede groep kreeg een rondleiding in het archief.

Lees verder op pagina 2

Aankomst in Nederland

Wij begonnen met het interview. Wij mochten de verloskundige Meno Tomatala interviewen. Toen we elkaar voorstelde en kennismaatte bleek dat zij aanwezig was bij de geboorte van twee van ons. En toen kon het interview echt beginnen.

Georgi stelde de eerste vraag (en bijna alle andere). Georgi vroeg: "Kunt u ons vertellen hoe u familie in Nederland terecht is gekomen?"

Meno beantwoordde de vraag met: "Mijn vader komt uit Zuidoost-Molukken en hij had zich ingetekend voor de KNIL (Koninklijke Nederlandse Indische Leger) en daar is hij via Java naar Nederland gekomen. Mijn moeder die komt niet uit de Molukken namelijk uit Java vervolgens vroeg Georgi wat zij daar van vond, of ze blij was met het besluit van haar ouders om naar Nederland te komen zij gaf aan dat het heel moeilijk is daar antwoord op te geven omdat ze maar één ding kent en dat is Nederland, maar ze gaf ook aan dat ze nu veel dingen doet voor de Molukken en Indonesië en dat ze daar vaak naartoe reist. Daarna kwam de vraag: "De eerste generaties Molukkers had als droom terug te gaan heeft u of had u deze droom ook?" De antwoord daarop was: "Jazeker ja" ze legde uit dat het komt doordat het de droom van haar ouders was terug te gaan heeft zij dat eigenlijk overgenomen dus de droom van de eerste generatie werd meegegeven aan de tweede. Verder zei ze dat het ook kwam doordat Molukkers in isolatie leefden van de samenleving. De vraag die daarop volgde was: "U vader wilde militair blijven maar de Nederlandse regering van toen had daar andere plannen over want ze ontsloegen bijna meteen alle KNIL militairen weet u hoe u vader zich daardoor voelde?" De reactie op deze vraag was: "Ja dat weet ik het is pijnlijk het was alsof er een deel van hemzelf werd afgenomen en de heimwee die daarmee gepaard maakte het alleen maar erger."

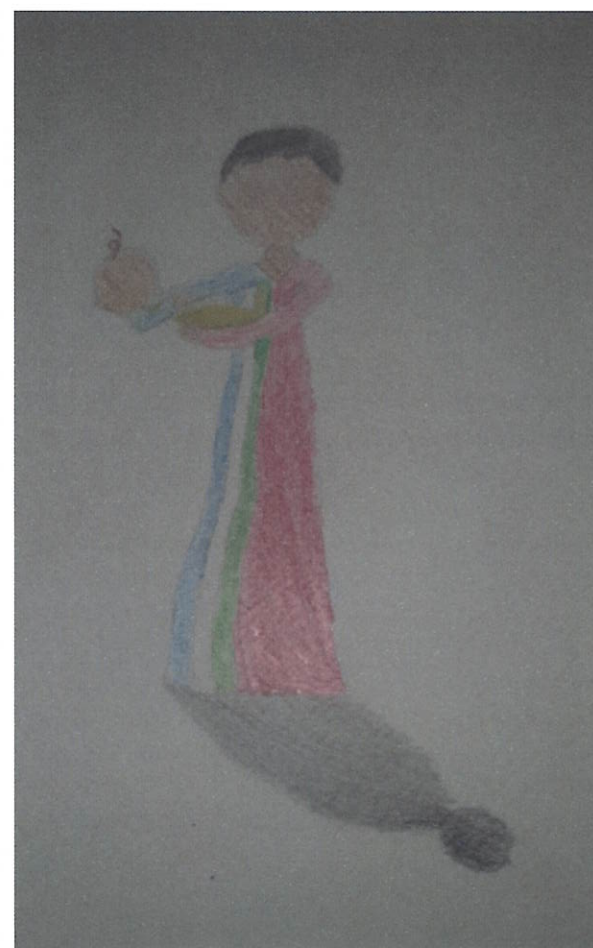
Werken in de zorg

Verder liet Meno weten dat doordat ze in de zorg heeft gewerkt met haar hart en ziel heel veel heeft kunnen meekrijgen van andere culturen en natio-

naliteiten en daardoor kan zij heel veel dingen beter begrijpen. Toen werd de vraag gesteld waarom zij ervoor heeft gekozen om een verloskundige te worden en of ze verschillen merkte in haar werkwijze en die van haar Nederlandse collega's. Zij vertelde dat ze dat heeft gekozen doordat haar moeder haar altijd verhalen vertelde van hoe haar oma meehielp met bevallingen en ze dat altijd mee heeft gekregen over haar oma maar dat is niet het enige reden zij is namelijk een van tien kinderen dus heeft altijd voor iemand moeten zorgen en dat is altijd een deel van haar gebleven verder zei ze over het verschil van haar werkwijze en haar Nederlandse collega's dat ze dat zeker merkt maar niet in de inhoud want ze zijn allemaal verloskundige waar ze wel verschil merkt is dat de benadering heel anders is doordat de culturen heel anders zijn. De vervolgvraag was of er momenten voor haar waren waarop ze een andere baan had willen hebben. Meno's antwoord daarop was dat dat was tijdens de treinkapingen doordat zij merkte dat ze aan de kant werd gezet omdat zij een Molukker was. Destijds werkte zij bij de verloskundige praktijk van een vrouw en merkte zij dat ze tijdens de kapingen ineens niet meer hoefde te werken en dat was een heel moeilijke tijd voor haar.

Met pensioen

Meno is ook sinds 2017 met pensioen en wij vroegen ons af hoe zij door de Corona periode is gekomen die kort daarna plaatsvond ze liet weten dat ze daar heel goed is doorgekomen ondanks alle beperkingen maar dat dat dankzij haar familie komt die zij regelmatig zag en anders telefonisch contact mee had. Ze vertelde nog dat zij heel veel doet voor de Molukken dankzij haar stichting. Ze verteld dat de stichting daar materiële hulp bied zoals apparaten voor ziekenhuizen etc. maar ook educatie voor de mensen daar. Toen kwam de vraag of zij het miste om een verloskundige te zijn. Daarop reageerde ze eerlijk met nee: "Want ik heb nu andere doelen om voor te streven." En tot slot vroeg wij of zij een verandering merkte door de jaren heen in hoe het is om een Molukker te zijn in Nederland. Het antwoord die ze daarop gaf was: "Ja omdat er nu meer bekendheid, openheid en

erkenning (vooral voor de eerste generatie) is voor de Molukkers." Ze geeft wel aan dat er nog veel gedaan moet worden en dat niet alle verhalen en niet alle pijn verteld is.

Nadat wij de interview hadden beëindigd hadden we nog de tijd om even te praten met Meno die uiteindelijk besloot de rollen om te draaien en ons te interviewen over onze doelen en hoe wij onze toekomst zien. Wij hadden tot slot een foto genomen met Meno wat zij ook heel leuk vond. Daarna kregen wij onze rondleiding door het archief waar we oude foto's en documenten zagen van Molukkers en zo nog meer te weten kwamen over hun geschiedenis en die ook beter konden begrijpen. Daarna namen we een groepsfoto met de hele klas en alle mensen die mee hadden geholpen en meededen in de interviews en daarna kon iedereen naar huis om te genieten van de zonnige dag.

Interview Freddy en Inge

Lars Slijp, Martijn Rhebergen, Arne Schreurs en Senna Hoof

Hoe zijn de Molukse mensen in Nederland gekomen?

De Molukse mensen zijn in 1951 per boot naar Nederland gehaald door de Nederlandse overheid. Dit kwam omdat deze mensen tijdens de onafhankelijkheidsstrijd in Indonesië hebben gekozen voor Nederland, niet voor Indonesië. Dit was gevaarlijk toen de Nederlandse militairen daar weg gingen, dus moesten alle Molukse KNIL Militairen daar ook weg. Die kregen dus het aanbod om "tijdelijk" naar Nederland te komen. Even later zijn die opgehaald met grote boten waar in totaal 12.000 mensen mee naar Nederland zijn vervoerd.

Wat gebeurde er in Nederland?

In Nederland werden de Molukkers opgevangen in oud-concentratiekampen die waren gebouwd door de Nazi's in de 2e wereldoorlog. Hier werden grote groepen Molukkers allemaal op een kleine oppervlakte opgevangen. Ze sliepen soms wel met 8 mensen op een hele kleine kamer. Deze kamers stonden in barakken die verspreid stonden over de kampen. Toen de Molukkers werden opgevangen in kampen veranderde er eigenlijk een hele tijd niks. Omdat de Molukkers officieel tijdelijk in Nederland zouden blijven werden ze ook niet ingeburgerd en mochten de Molukkers niet werken. Dit zorgde voor armoede in de gemeenschap. Na een lange tijd werden er "Molukken wijken" gebouwd. Dit waren lange rijen huizen, te herkennen aan alle rode daken, allemaal bij elkaar. Hier gingen de Molukkers wonen. Zo konden de Molukkers, zoals ze graag wilden, dicht bij elkaar wonen. Het was in deze tijd moeilijk om aan werk te komen ondanks dat het steeds duidelijker werd dat het niet tijdelijk was dat de Molukkers in Nederland waren. Omdat de Molukkers zo slecht werden behandeld in Nederland werd de jongere generatie Molukkers dusdanig boos om acties te ondernemen. Zo zijn er als protest tegen de Nederlandse overheid een aantal treinkapingen en terroristische daden gepleegd. Een groot deel van die generatie deed er zelf niet aan mee, maar stonden wel achter de acties. Het duurde in Nederland dus heel lang voordat de Molukkers werden ingeburgerd, en dus duurde het lang dat de Molukse gemeenschap een deel werd van de Nederlandse samenleving.

Het heden van de Molukse samenleving

De Molukse samenleving leeft nog steeds in Molukse wijken in Nederland, maar na mate de tijd zijn de Molukkers geïmmigreerd in de Nederlandse samenleving. Sommige Molukkers wonen nu in grote steden en kleine steden, maar eten nog steeds hun eigen eten.

Vroeger was er helemaal geen erkenning voor de Molukkers, maar nu wordt er lokaal activiteiten uitgevoerd om de Molukkers op de kaart te zetten.

De Molukkers zijn nu bezig om hun vierde generatie op te voeden en hun geschiedenis door te geven.

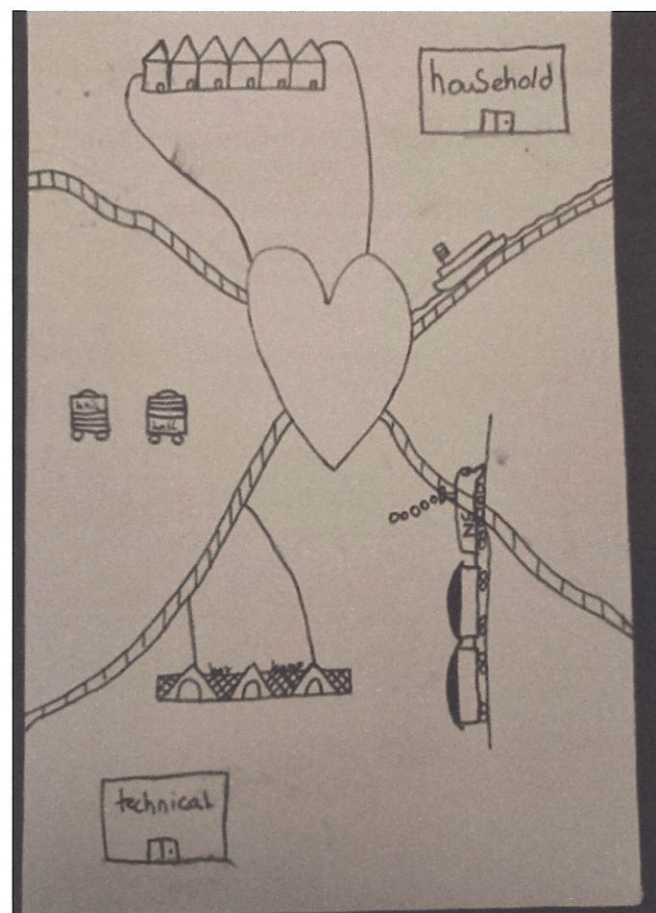
De Molukse wijken kan je herkennen aan de rode daken en er zijn blauwe overkappingen op hun huizen. En als je ergens de Molukse vlag ziet betekent het dat het daar een Molukse wijk ziet.

De Molukse rode draad

Tijdens het interview met Ferry Huwai en Inge Huwai vertelden zij dat de Molukse geschiedenis als een rode draad door hun levens maar ook door dat van hun voorouders en (klein)kinderen loopt.

De verhalen geven ze door aan hun volgende generatie. Zij vertellen aan alle volgende generaties hoe zij, als Molukse gemeenschap, hier in Nederland zijn gekomen, hoe ze aankwamen in de concentratiekampen (barakken) en later naar de woonwijken zijn verhuisd en over de aanslagen van de tweede-generatie. Over alles wat de Molukkers hebben meegemaakt vertellen ze verhalen om hun geschiedenis als een rode draad door te geven aan volgende generatie met als doel hen de herinnering mee te geven wat de Molukkers in het verleden is aangedaan. Ferry en Inge noemen deze verhalen een onderdeel van hun Molukse traditie.

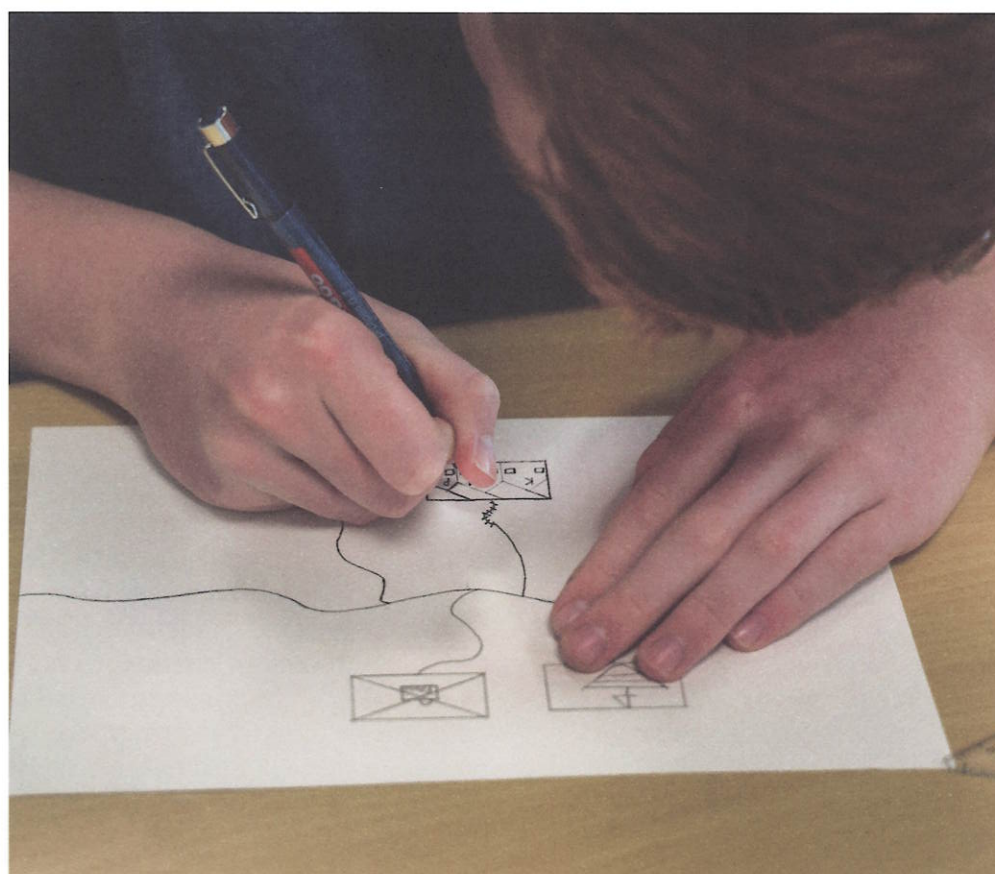
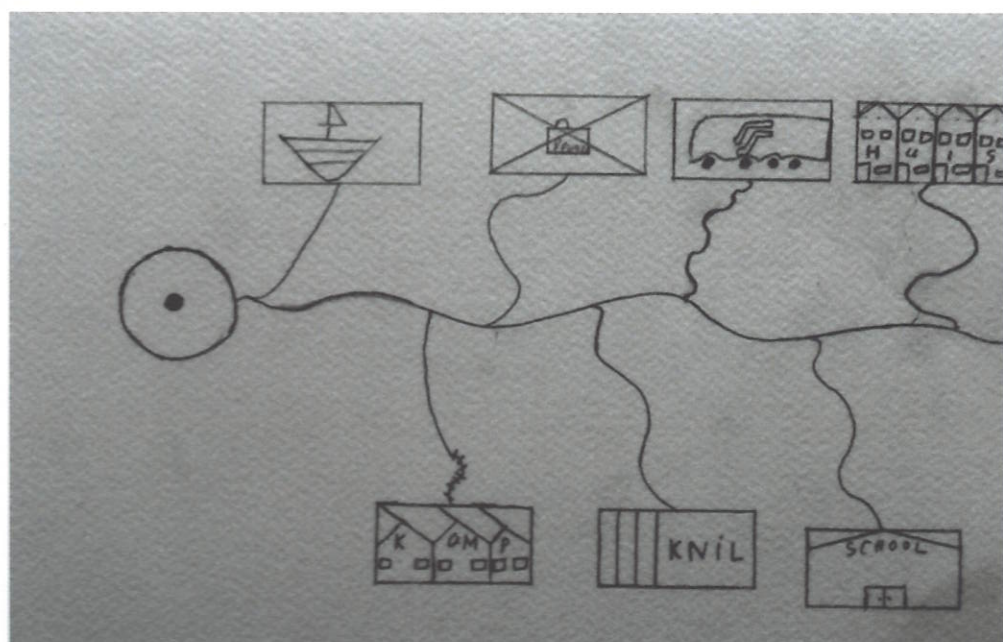
Ondertussen wordt de Molukse samenleving steeds meer uitgebreid en maakt de vierde generatie hun opwachting. Aan al deze kinderen zal hun geschiedenis verteld worden, de verhalen blijven leven door ze door te geven.

De eerste koffers

Ferry en Inge vertellen nog een aangrijpend verhaal over 1 van hun tradities, namelijk over de koffers van de eerste generatie.

Toen de eerste generatie Molukkers verplicht naar Nederland kwamen, namen ze hun koffers met bezittingen mee als bagage. Echter deze werden nooit uitgepakt doordat de belofte was gedaan dat ze hier tijdelijk zouden verblijven. Helaas was het niet tijdelijk en zijn we al zeventig jaar verder waarbij duidelijk is geworden dat deze Molukkers nooit terug hebben kunnen gaan naar hun geboorteland, de Molukken. De belofte van een terugkeer bleek een levenslang verblijf in Nederland. Toch bleven deze mensen hoop houden dat de belofte waar zou worden gemaakt. De eerste koffers bleven voor altijd gesloten...

De ervaringen van een tweede-generatie molukker

Martijn Klerks, Anouk Lopes Cardozo en Naomi Middag

Treinkapingen, Barakken, Molukse scholen. Zelf wisten we er niet veel van, maar dankzij Vic Mailoa nu wel. Omdat Vic een tweede-generatie Molukker is en veel heeft meekregen van het Molukse leven in het verleden, kon hij ons alles vertellen over dit interessante stukje geschiedenis. Lees hier over Vics mening, gevoelens en eigen ervaringen en meer.

Het Barakkenkamp Westerbork

Vic heeft zes jaar lang in een barakkenkamp gewoond samen met 3000 andere mensen. In Barakkenkampen werden de Molukkers opgevangen na hun aankomst in Nederland. Zelf heeft Vic in het welbekende doorgangskamp Westerbork gewoond. Vic was alleen nog te jong om te beseffen dat dit niet zomaar een normaal kamp was. Als kleine jongen is hij in Duitse bunkers die in de Tweede Wereld oorlog gebruikt werden, wezen spelen zonder te weten wat er jaren daarvoor gebeurd was tijdens de oorlog. Ook heeft hij daar allerlei restanten van uniformen aangetroffen. Een barakkenkamp bestond vaak uit kleine, houten barakjes voor maximaal vier personen. De huizen hadden weinig comfort en waren slecht geïsoleerd. Je had geen verwarming, maar een grote potkachel. Ook waren er gemeenschappelijke douches en hurktoiletten.

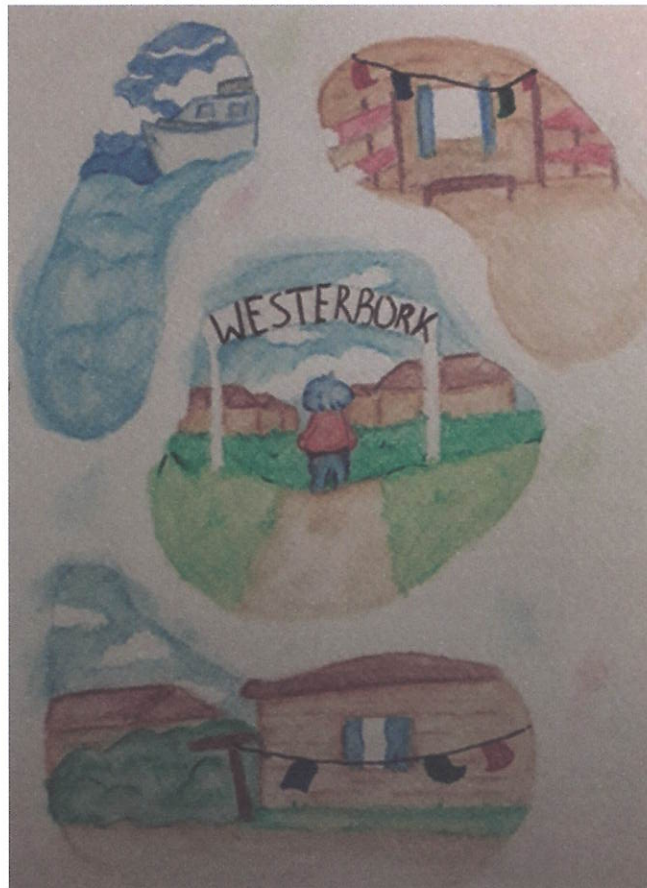
In Westerbork zijn er destijds veel kinderen en ouderen gestorven ten gevolge van longklachten. Een belangrijke oorzaak was dat de Molukkers allemaal vanuit een totaal ander klimaat kwamen en ze ineens in ons koude kikkerlandje, ook nog eens in een barakkenkamp, een leven kwamen te leiden. Dat was natuurlijk erg wennen. Veel dingen waren niet meer hetzelfde. Zoals bijvoorbeeld het eten, dat was hier anders dan in de Molukken. In de Molukken leefden de mensen van vis. Hier hadden we natuurlijk ook vis, maar het was een andere soort en in een kleinere hoeveelheid. De ouders van Vic moesten zeker even wennen aan de smaak hier.

Veel frustratie

Door meerdere redenen hebben Vic en zijn generatie veel frustratie gevoeld in de tijd dat Molukkers slecht behandeld werden. Het viel hem zwaar om de pijn van zijn ouders te zien, die hier onder dwang naar Nederland toe moesten komen. Zijn ouders werden slecht opgevangen en hadden heimwee naar hun tropische Molukken. Vics generatie was kwaad over het feit dat hun ouders zo slecht behandeld zijn. Dat had als gevolg dat sommige van zijn leeftijdsgenoten zelfs naar drugs en alcohol grepen. Een ander voorbeeld van de gevolgen is de treinkaping bij De Punt. Op 23 mei 1977 vielen negen gewapende Molukkers een trein binnen uit woede. Het is niet goed dat deze kaping heeft plaats gevonden, maar het is volgens Vic wel begrijpelijk. Dat komt doordat hij zelf ook die frustratie ervaarde.

School

Nog een frustratie was dat Vic geen keuze heeft gehad in het onderwijs. Het onderwijsbeleid werd bepaald door Commissariaat van Ambonezenzorg. Die had in de tijd van 1956 tot 1970 alles te zeggen over de huisvesting en de maatschappelijke verzorging van hier te lande in woonorden en woonwijken verblijvende Molukkers. Ze dachten dat alle Molukkers uiteinde-

lijk toch teruggingen naar de Molukken, dus moesten de jongens maar naar de technische school en de meisjes naar de huizenschool. Omdat er geen keuze was heeft dat later voor veel gedoe gezorgd. Er waren jongeren die meer capaciteit hadden, maar op deze manier geen kans kregen om zichzelf te ontwikkelen. Ze probeerden later via omscholing, herscholing en bijscholing toch te komen tot hoever ze in staat waren. Anders kon je zonder goede baan ook moeilijk de kans krijgen om een gezin te runnen. Je kon dus niet je droomleven volgen en dat kwam grotendeels door het Commissariaat van Ambonezenzorg. Wat ook meespeelde bij de frustratie van veel Molukkers is dat je in de scholing van Nederland niets over de Molukse geschiedenis leerde. Met als voorbeeld dat Vic veel meer te weten kreeg over de Duitse geschiedenis dan zijn eigen geschiedenis, terwijl de Molukken maar liefst 400 jaar deel uitmaakte van de Nederlandse geschiedenis. De Molukken was een deel van de kolonie Nederlands-Indië.

De taal

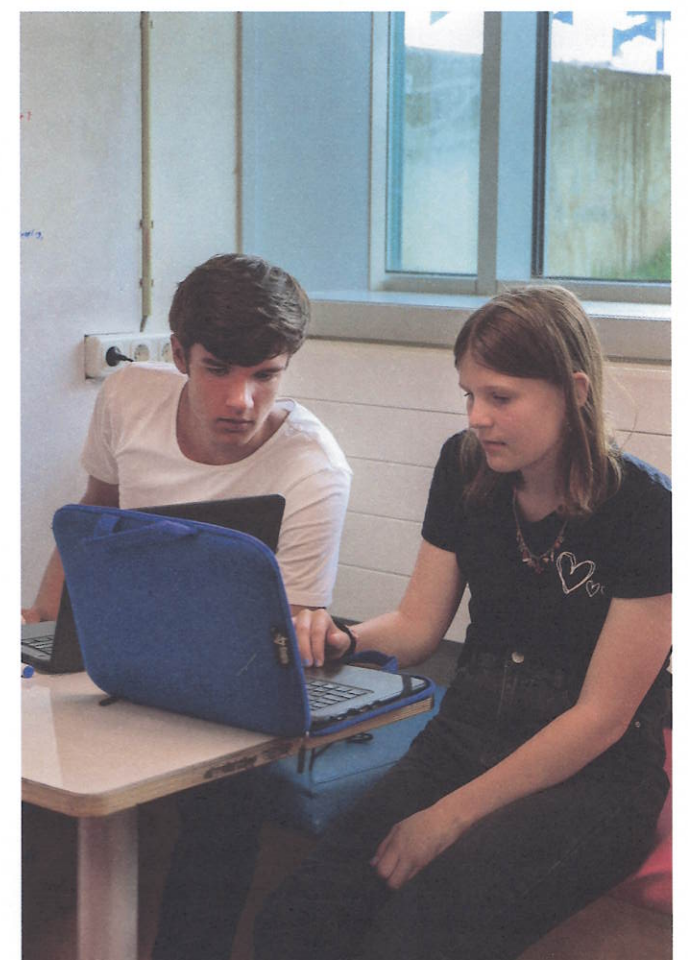
Vic heeft van zijn ouders de taal Moluks Maleis geleerd. Toen hij op de lagere school aankwam leerde hij pas echt Nederlands praten. Het was logisch dat hij en andere Molukkers een grote achterstand hadden. Toch had hij al wel een beetje Nederlands meegekregen van al die communicaties met leveranciers en van bakkers, groenteboeren, melkboeren enzovoort. Die kwamen elke dag langs in het Barakkenkamp van Westerbork. Als je iets wilde bestellen werd het meestal gedaan met gebarentaal, maar toch maakte je zo al een beetje kennis met de Nederlandse taal.

Eerbetoon, eerherstel en rechtsherstel

In 2018 is Vic naar het gemeentehuis in Tiel gestapt. Hij heeft daar een verzoek gedaan om de begraafplaatsen van de Molukse KNIL-veteranen, die hier in Tiel zijn begraven, te behouden. In de graven liggen eerste generatie Molukkers die allemaal KNIL-veteraan zijn geweest. Dat verzoek is doorgekomen en die graven blijven daar dan ook liggen uit eerbetoon, eerherstel en een stukje rechtsherstel. Nooit mogen de graven dus leeggeruimd worden. Dat de graven daar blijven liggen hebben we dus allemaal te danken aan Vic.

De Molukken

Ondanks dat Vic een Molukker is, kan hij zich goed vinden in de Nederlandse cultuur en wijze van leven. Hij is natuurlijk ook in Nederland opgegroeid. Daarom zou hij niet voorgoed terug willen gaan naar de Molukken. Hij is nu hele andere levensomstandigheden gewend. Wel is Vic meerdere keren op vakantie geweest naar de Molukken en daar voelde hij zich echt thuis. Hij wordt daar hartelijk ontvangen en heeft daar erg veel neven en nichten. Zijn neven en nichten weten echter een stuk minder over het verleden van de Molukken en Nederland. Dat komt doordat ze minder hierover geïnformeerd worden. Ook is het best wel pijnlijk als er over wordt gepraat op de Molukken. Het blijft een gevoelig stukje geschiedenis.

De Molukse geschiedenis en cultuur

Eline Middelknoop, Isabelle Biljard en Nadesh van Verseveld

We worden ontvangen in het regionaal archief door Jacoline Zilver schoon. Vervolgens gaan we aan een tafel zitten. Onze gast Mien Rutumalessy loopt naar ons toe, en stelt zich voor. We proberen haar op haar gemak te stellen en we beginnen met het interview met als onderwerp de Molukse cultuur.

Wij hebben het filmpje gezien en wij vragen ons af wat typisch is aan de Molukse cultuur?

Iets typisch aan de Molukse cultuur is dat we heel veel dingen doen samen, en elkaar altijd helpen als het nodig is. Ook worden jullie bij je naam genoemd, maar wij worden aangesproken met oom/tante door vele Molukkers. Verder hebben Molukkers een bloedbroederschap gesloten met bepaalde dorpen, dat betekent dat wij niet met die dorpen mogen trouwen, ook hebben we afgesproken dat we er altijd voor elkaar zijn in nood. Typisch aan de Molukse cultuur is de taal dat is het eerste teken van onze identiteit.

Wat voor tradities/gewoontes zijn er verloren gegaan door de jaren heen?

De huwelijksfeesten en doopfeesten etc. werden eerst altijd uitbundig gevierd, door de jaren heen is het niet 3 dagen meer feest maar 1 dag.

Bent u bang dat de Molukse cultuur nog wel wordt doorgegeven in de toekomst?

Ik ben niet zo zeer bang dat de cultuur verloren gaat, maar eerder dat onze vaders die soldaat zijn geweest bij KNIL, trauma's doorgeven aan ons die ze zelf nog niet verwerkt hebben. Ze hebben er nooit echt over gepraat, maar wij als kind zijnde kregen de pijn wel mee. Ik wil graag de pijn en het verdriet achter ons laten dat is nog niet gelukt. Wij geven het steeds weer door aan onze kinderen en dat is een soort stilstand in de ontwikkeling. Ik hoop dat de volgende generaties het achter zich kunnen laten, en zich daarna goed kunnen ontwikkelen.

Hoe wilt u de boosheid, verdriet en pijn achter u laten?

Wij doen dat samen met onze familie. De meeste kunnen zich nog niet helemaal loslaten. Welke ouder wilt niet dat je kind gelukkig is. Ik wil dat mijn kinderen en kleinkinderen gelukkig zijn en ook zichzelf kunnen ontwikkelen. Ik heb liever dat ze zich gaan ontwikkelen en dan wat voor het land te kunnen betekenen.

Krijgen uw kleinkinderen al wat mee over het pijn en verdriet dat uw ouders hebben gehad?

Nee daar zijn ze nog te jong voor. Maar ze krijgen het wel mee, want ik ben hier opgegroeid op een jeugdleeftijd en we hadden zelf een groep jongelui. Toen mijn vader terug kwam heb ik met hem veel over de geschiedenis gepraat en dat is ook wel een hele mooie tijd geweest. Niet op politiek gericht, maar gewoon samen dingen ontdekken over de geschiedenis. Eerst was er nog heel weinig over bekend. Nu staat er meer geschiedenis beschreven in boeken, maar ik zal ze zeker veel vertellen. Ik heb een heel plakboek gemaakt om te kunnen inzien. Mijn oudste zoon heeft het al meegekregen.

Is het dan ook gelukt?

Ja een vriendin van mij is nu bezig met een opleiding voor traumaverwerkingen en dat vind ik echt heel goed. Daarna wilt ze graag volksgenoten helpen.

Woont u in een Molukse wijk?

Ik heb in een Molukse wijk gewoond tot en met 1977 hier in Tiel, daarna heb ik een tijdje in een Molukse wijk in Breukelen gewoond, mijn man komt daar vandaan. Nu woon ik weer in Tiel, maar niet in een Molukse wijk.

Wonen uw kinderen wel in een Molukse wijk?

Ja een zoon van mij die eerst helemaal niet wilde woont nu wel in een Molukse wijk.

Waarom nu wel?

Hij kon daar een woning krijgen en ik heb tegen hem gezegd. Je moet je eigen leven leiden dat heb ik ook gedaan.

Hoe is de sfeer in een Molukse wijk?

De sfeer in de Molukse wijk is heel goed, het is altijd gezellig. Als je op bezoek bent hoeft je niet te vragen of je kan blijven eten. Dat is vanzelfsprekend. Ook het slapen is geen punt, het wordt gelijk geregeld. De sfeer nu is wel wat minder want iedereen heeft zijn eigen bezigheden, werk en hobby's, maar de in en uitloop zal altijd wel blijven

Wonen er ook niet Molukkers in een Molukse wijk?

Ja er wonen ook niet Molukkers in de wijk. Die woonden er dan al voordat de Molukse wijk ontstond. De meerderheid is wel Moluks. Molukkers hebben recht om daar te wonen, ze hebben zich opgegeven als Molukker. Als er dan een huis te koop komt hebben we recht op die huizen.

Woont u dan liever in een Molukse wijk of daarbuiten?

Het maakt mij eigenlijk niet zoveel uit, maar ik zou wel ooit terug willen naar een Molukse wijk. De sfeer is daar gewoon top!

Vanaf welke leeftijd geeft u de cultuur door aan uw kinderen en wat geeft u dan door?

Ik vertel ze gewoon heel veel over wat ik heb meegekregen van mijn ouders: dus tradities en gewoontes. Ook de taal want mijn man en ik zijn allebei Moluks, maar tegen de kinderen praten we Nederlands en soms ook Moluks. Dus ze zijn tweetalig opgevoed.

Snappen ze ook allemaal wat er in het verleden gebeurd is?

Ja ze begrijpen het, de ene zegt van 'mam het zal wel zo zijn ik ga mijn eigen weg we leven ten slotte in Nederland'.

De ander is meer geïnteresseerd en wil veel verhalen over het verleden horen en gaat ook met meer Molukkers om.

We hebben in het filmpje gezien dat er veel Molukkers in het kamp leefden, hebben u en uw ouders ook in een kamp geleefd?

Ik ben geboren in het kamp en ik heb daar 7 jaar lang geleefd. Ik vond het eigenlijk wel heel leuk, ik wist natuurlijk ook niet beter. Mijn ouders hebben ook in het kamp geleefd in Amersfoort. Het lastigste was eigenlijk om na die 7 jaar uit het kamp te gaan en een nieuw leven te starten. Als kind vond ik het verschrikkelijk om uit het kamp te gaan. Om het kamp heen was een bos, dus we hadden veel ruimte om te spelen. Ik had ook veel vriendinnetjes daar gemaakt.

Kreeg u van uw ouders ook veel over de Molukse cultuur mee?

Ja van mijn ouders heb ik veel meegekregen. Mijn vader is volbloed Moluks en mijn moeder is half Chinees, dus ik heb ook wat meegekregen van de Chinese cultuur. Wat wij hebben meegekregen is van goh altijd naar elkaar omkijken en goed voor elkaar zorgen.

Is er nog iets dat u tegen ons wilt zeggen of dat wij vergeten zijn te vragen?

Ja wat ik nog wil zeggen is dat er in de jaren 70 veel drugsverslaafden waren. In ieder gezin was wel een drugsverslaafde vanwege de uitzichtsloosheid. Die periode was een tijd die ik niet zou willen herbeleven. Het waren vooral de jongens die drugsverslaafd waren.

Het verhaal van Bram Patansarany

Carlijn van der Kurk, Nora van Rooijen, Randy van Miltenburg en Wilco Kerpentier

De aankomst

Wij (Carlijn, Nora, Randy en Wilco) komen aan in het archief en voelen ons gelijk welkom. Er is een fijne sfeer en iedereen is op zijn gemak. De Molukkers zijn al binnen en wij krijgen een warm welkom. Er wordt tegen ons gezegd dat wij eerst een rondleiding krijgen. Nu wij de rondleiding hebben gehad en veel nieuwe informatie hebben opgedaan gaan wij de interviews afnemen. Wij mogen Bram Patansarany gaan interviewen. Wij vragen aan Bram hoe het was om in de kampen te leven. Hij zegt dat hij zelf in een van de kampen is geboren. Hij vond het een hartstikke mooi kamp in Muiderberg. Als je de straat over stak kwam je bij het IJsselmeer uit. Hij vertelde ook dat de Molukkers in Westerbork en Vught het een stuk slechter hebben gehad dan hem en dat het veel uitmaakt in welke kampen je bent ondergekomen. Hij vertelde dat hij met 30 gezinnen in een kamp zat, maar dat ze in Westerbork met 4000 man zaten.

Trauma's

Bram vertelde dat als hij thuis was het verdriet van zijn ouders merkte. Dat was traumatisch. Zijn ouders waren namelijk getraumatiseerd en dat gaat van generatie naar generatie. Dat gaat wel 4 generaties lang door. Hij vertelt dat zijn vader een KNIL militair was en eigenlijk maar voor 4 tot 6 maanden naar Nederland hoefde te komen, maar toen ze in de boot op weg naar Nederland zaten kregen ze te horen dat ze op staande voet ontslagen werden en dus ook alle pensioen rechten verloren. In plaats daarvan kregen ze 3 gulden per week als zakgeld en daar moesten ze het mee doen. Bram vertelt ook dat ze een gaarkeuken hadden in kampen waar ze het eten konden halen, maar als je vanuit het oosten komt ben je niet gewend om aardappelen te eten en dan krijg je in een keer iedere dag aardappelen. Hij zegt dat de heimwee van hun ouders het ergste was. Zij moesten namelijk hals

over kop hun vaderland verlaten en hun ouders achterlaten. Na negen jaar in de kampen geleefd te hebben werden er eindelijk over het hele land nieuwe wijken gebouwd voor de Molukkers. Toen kregen onze ouders te horen dat wij definitief in Nederland bleven en dat was een gigantische teleurstelling voor onze ouders vertelde Bram.

De verandering

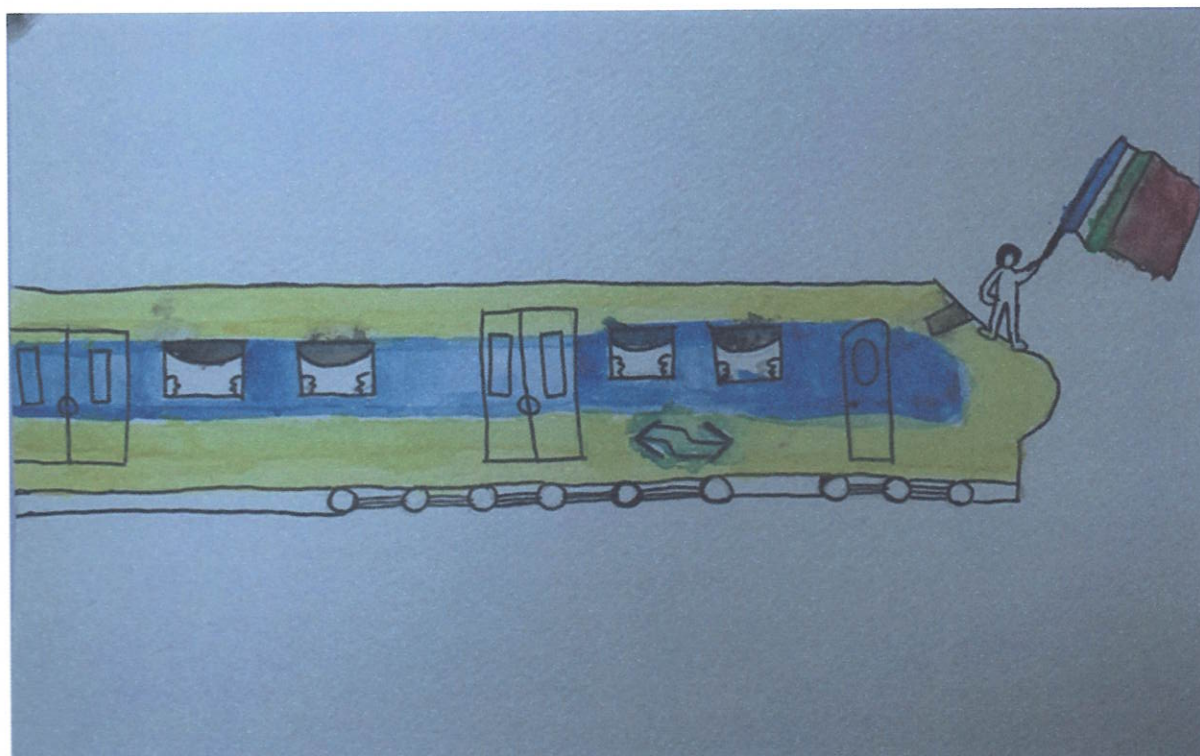
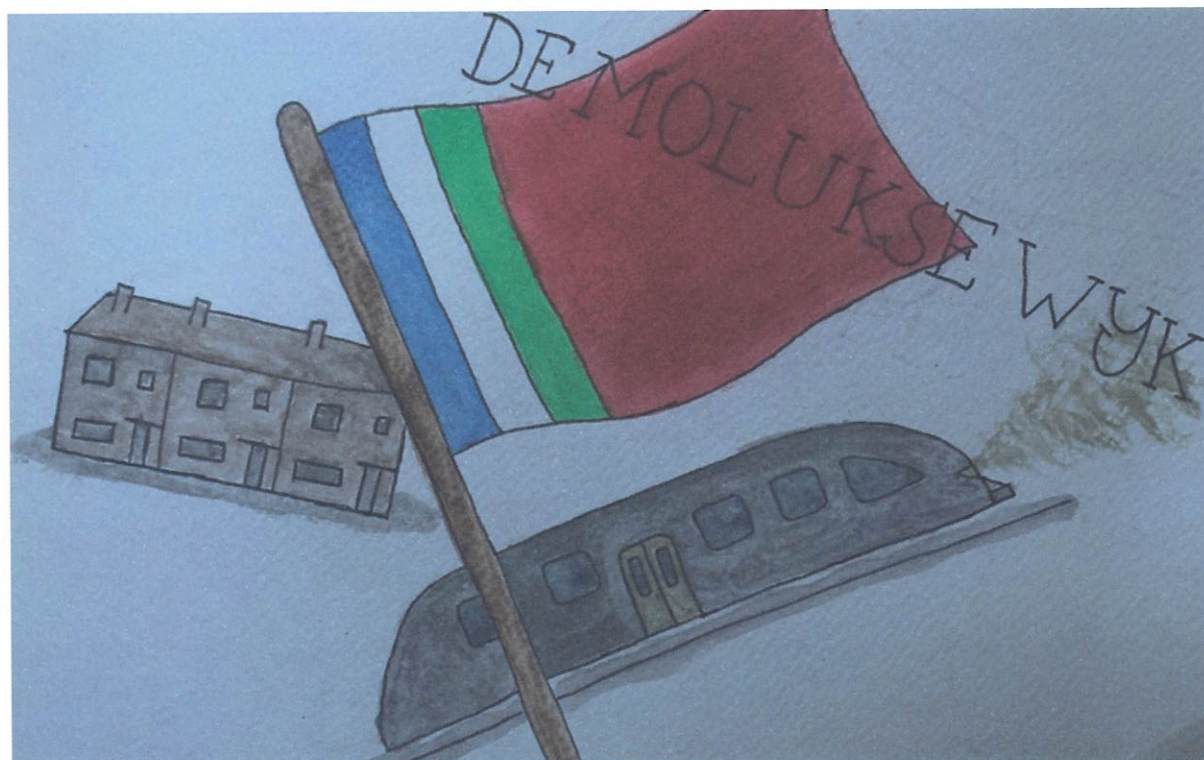
De gemiddelde Tielaar was er van op de hoogte dat de Molukkers in de kampen woonden en toen de nieuwe wijken werden gebouwd vonden zij het ook terecht dat er nieuwe wijken werden gebouwd voor de Molukkers omdat ze eerst in hele slechte kampen leefden vertelt Bram. Hij vertelt ook dat er in de begin jaren 60 een woningnood en toen er bijvoorbeeld in Culemborg 120 tot 130 nieuwe woningen werden gebouwd vonden de Nederlanders het niet eerlijk omdat zij ook al heel lang op woningen zaten te wachten. Daardoor kwamen er ook gevechten tussen de Molukse jongeren en de Nederlandse jongeren. Toen vertelde Bram dat het voor de gemeentes heel handig was om die wijken te bouwen en er niet over na dachten of het de Nederlanders iets uit kon maken. De gemeentes konden namelijk gratis woningen bouwen omdat het onderdak voor de Molukkers door de regering werd gefinancierd. Bram vertelt ons wel dat de Molukkers in Tiel goed opgevangen werden. Zo voetbalde ze bij Theole en TEC. Sport was namelijk het middel om de mensen bij elkaar te krijgen. Hij vertelde wel dat het in de grotere steden veel ruzie was en in Moordrecht werden 200 nieuwe huizen gebouwd voor de Molukkers terwijl er maar 5000 mensen woonde, maar toen de Molukkers de huizen gingen krijgen ze wel een vijandige houding van de Nederlanders, omdat zij dachten van wij hebben 5000 man en dan komen er opeens 1700 donkere mensen bij. Door de trauma's van hun ouders en de vijandige houding van de Nederlanders ontstond er frustratie bij onze jongeren vertelt Bram.

De aanslagen

Bram verteld ons ook over de aanslagen die gepleegd waren en waardoor het nou komt. Hij zegt doordat de overheid een belofte had gemaakt die hun beloofde dat ze maar 6 maanden in Nederland zouden blijven en daarna weer terug zouden gaan naar de Molukken. Maar zoals U al gelezen heeft was dit een valse belofte aan de nu werkloze Molukse mannen en vrouwen. Hier door was er een enorme opstapeling van frustraties wat leed naar harde acties waaronder de treinkapingen. Er zijn redelijk wat kapingen geweest maar de bekendste is de treinkaping bij De Punt wat jammer genoeg in een

bloedbad eindigde. Hierbij kwamen helaas mensen om het leven, 2 gegijzelde burgers en 6 Molukkers. Twee van de Molukkers kende Bram goed. Hij kwam vaak langs bij het kamp Westerbork waar hij veel met de 2 jongens omging maar hij merkte toen al dat het daar veel slechter was dan thuis. Zaterdag 11 juni 1977, om ongeveer 5.00 uur, bijna drie weken na het begin van de kaping, voerden precisieschutters van de Bijzondere Bijstandseenheid Krijgsmacht, bijgestaan door mitrailleursschutters, een intensieve beschieting uit op de compartimenten van de trein waarvan het sterke vermoeden bestond dat zich daarin alleen gijzelnemers zouden

bevinden, om in ieder geval te verhinderen dat deze naar de gegijzelden toe zouden gaan. Bram vertelde ons ook over een wellicht minder bekende mislukte aanslag. Namelijk de ontvoering van koningin Juliana. Het plan was dat 13 tot 15 man de koningin zouden ontvoeren maar dit had de overheid in de gaten waardoor dit resulteerde in 13 tot 15 gearresteerde Molukkers. Nadat dit plan was mislukt wilde een andere groep de tweede kamer bezetten. Bram zegt zelf dat hij dit veel liever had zien gebeuren dan dat er treinen werden gekaapt en onschuldige passagiers er leid aan hadden.

Reportage van Mien Ratumaleissy

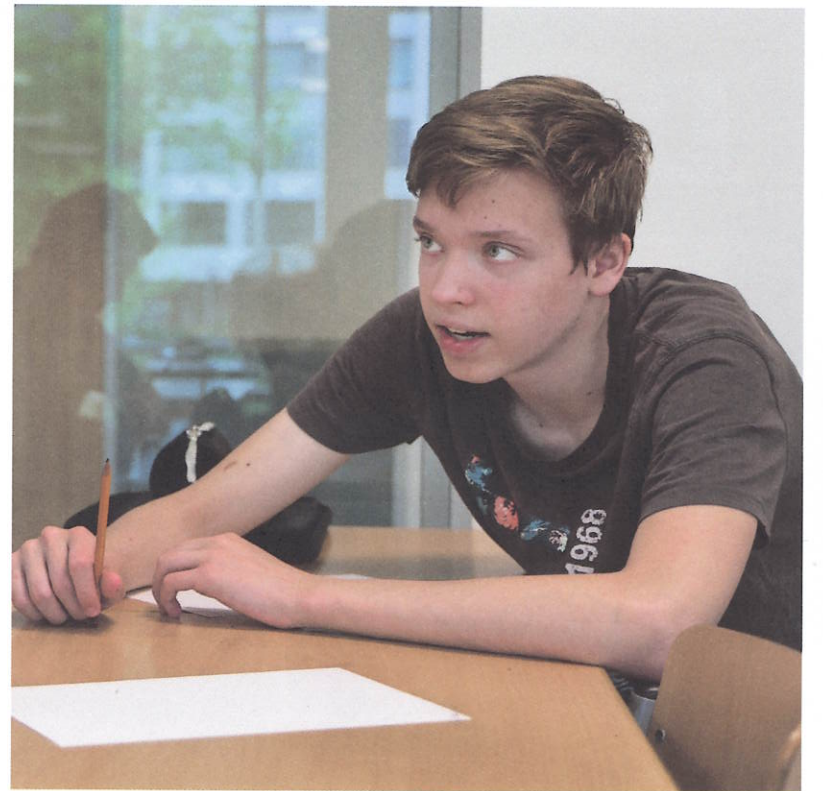
Tijs Meeuwse, Jasper Rhebergen en Lucas Bakker

Het was een mooie zonnige dinsdag. We komen aan in het Regionaal Archief Rivierenland. We moeten voor ons geschiedenis project van half 3 tot half 5 er zijn. We komen aan en worden begroet door een aantal mensen. We kregen uitleg van een aantal mensen over wat we moeten doen en we worden verdeeld in 2 verschillende groepen. De ene groep mag als eerste een interview houden met hun van te voren uitgekozen persoon. De andere groep krijgt een rondleiding in de onderste verdieping van het gebouw en krijgt wat dingen verteld over de geschiedenis van de Molukken en hoe ze hier zijn gekomen. Wij behoren tot de groep die als eerst een rondleiding krijgt. Wij mogen hierna een interview houden. Van de trap af komen we bijna gelijk in de eerste kamer. Hier krijgen we verschillende dingen verteld en laten ze ons verschillende foto's zien. We krijgen ook een bepaald document te zien, maar omdat er niet bekend is of deze persoon is overleden of niet, krijgen wij de naam niet te zien. Ze mogen de naam pas vrijgeven na een bepaald aantal jaar. Als we in de volgende kamer zijn krijgen wij verteld over meerdere dingen, waaronder de Treinkaping bij de Punt in 1977. We mogen hier een paar foto's van bekijken. Ze laten hier ook verschillende kranten zien over verschillende dingen. De rondleiding gaat iets sneller dan verwacht, waardoor wij

eerder klaar zijn dan de andere groep. Wij mogen in de bibliotheek wachten tot de andere groep klaar was. Het is een grote bibliotheek. Terwijl we aan het wachten zijn kunnen we nog een extra paar vragen bedenken. De andere groep is na een paar minuten ook klaar. Wij kunnen nu plaats nemen en wachten op onze gast. De persoon die wij gaan interviewen komt eraan lopen en neemt plaats. Als eerst vertelt hij een beetje over zichzelf. Zijn volledige naam is Mien Ratumaleissy. Hij is voormalig deligatie lid van de Verenigde Naties, de enige in de zaal waar we zaten. 1 van de weinige in Nederland zelfs. We hebben gelijk de beste te pakken. Hij is ook lid van de internationaal instituut van strategische studies. Hij is ook nog eens analist op het gebied van economie en geschiedenis van Indonesië, maar vooral de Molukken. Hij geeft aan dat hij over alles praat en dat we alles kunnen vragen. Als eerst vroeg Jasper: "Je mocht eigenlijk maar 3 kinderen meenemen op de boot naar Nederland, maar wat gebeurde er als een vrouw zwanger was?" Mien vertelt ons dat als het kind nog niet geboren is, dat het kind dan niet meetelt. Maar hij heeft zelf een soort gelijke situatie heeft meegemaakt. Zijn moeder was namelijk 2 dagen voor de reis bevallen van een vierde kind. Ze heeft het kind in een tas meegenomen de boot op. Niemand heeft het gehoord. Eenmaal op de boot

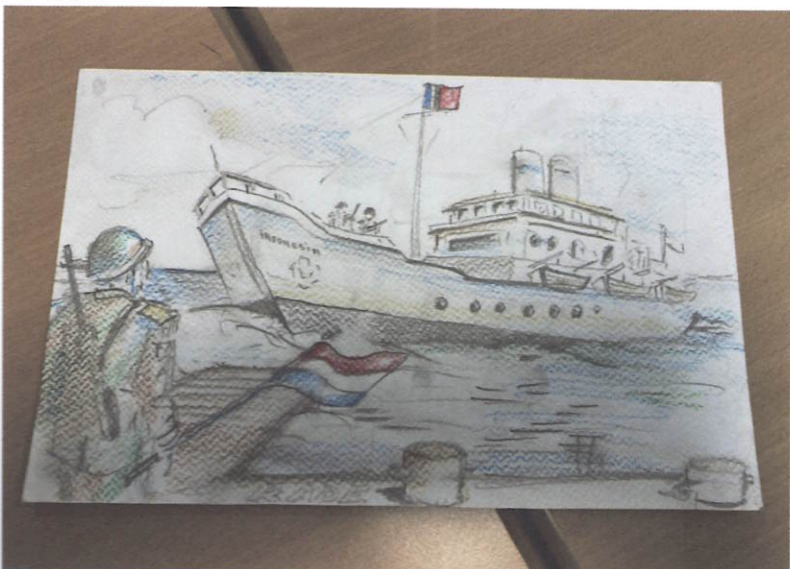
kan ze het kind eindelijk uit de tas halen. En als andere mensen het kind zien, kunnen hem niet weggooien. Dus ze hebben het kind wel kunnen meenemen. Maar bij bezinnen die 4 of meer kinderen hadden en het kind niet mee konden smokkelen, moesten er verschillende kinderen achter gelaten worden. Dit was een enorm moeilijke keuze natuurlijk. Sommige families hebben hierdoor ook geen contact meer met de familieleden die zijn achtergelaten. Mien vertelt ons ook dat zijn vader KNIL officier is geweest. Dit is best wel een hoge rol in het leger van die tijd. Hierdoor kon zijn vader ook al een beetje Nederlands spreken toen der tijd.

Toen ze aankwamen met de boot in Nederland, werden ze gelijk naar de kampen gezet. Na enig moment werden de kampen in een soort systeem verdeeld. De mensen met de hoogste rollen moeten bepalen wie wat krijgt. Zijn vader was 1 van de mensen die dat moest bepalen, aangezien hij een KNIL officier was. Mien vertelde dat iedereen hetzelfde werd behandeld. Iedereen kreeg hetzelfde aantal eten, drinken, bed etc. Maar de rollen werden dus niet vergeten. Het heeft zich altijd nog aangehouden. Mien vertelt ook dat het als nieuw persoon in Nederland niet makkelijk was. Mien was op het moment dat hij in Nederland aan kwam 4 jaar oud. Hij spreekt de taal niet, weet niet goed waar hij is en mag niet veel doen. Hij mag niet uit het kamp. Nederland stuurt leerkrachten naar de kampen toe om les te geven aan de kinderen, maar deze spreken natuurlijk niet dezelfde taal. Hierdoor is het zowat onmogelijk om les te geven. Uiteindelijk is de oplossing gekomen dat de ouderen les geven aan de kinderen. Dit was een stuk beter voor de kinderen, want ze spreken dezelfde taal. Mien zegt ook dat het jaren later, als ze uit de kampen gaan, in Molukse wijken worden gezet. Hij zegt dat hij het heel

fijn vond om eindelijk uit het kamp te kunnen, en alsnog in een huis te zitten met zijn familie alsnog heel dichtbij. Mien reist ook vaak naar zijn familie toe. Hij is meer dan 20 keer bij zijn familie op bezoek geweest. Hij geeft ook met andere mensen uit zijn familie geld aan de andere familie op de Molukken. Ze geven geld aan 70 verschillende gezinnen. De gezinnen daar hadden het namelijk heel moeilijk tijdens de corona periode. Ook veel andere Molukse families die naar Nederland met de boot zijn gebracht, hebben hier jaren na de echte overgang nog andere families in de Molukken geholpen met geld donaties. Mien speelde hierin een belangrijke rol en deed merendeel van de registratie. Mien vertelt dat de verwachtingen van zijn ouders waren dat ze hier voor 6 maanden zouden verblijven en daarna weer terug naar de Molukken zouden gaan, maar toen kregen ze te horen dat ze langer moesten blijven wat uiteindelijk permanent werd. Ze werden hier emotioneel van en hielden er trauma's aan over. Mien heeft zelf later nog meer onderzocht over hoe die situatie in mekaar zat. Hij weet ook hoe de Indonesische eilanden zijn ontstaan. Mien heeft dit duidelijk uitgelegd en

het was erg interessant. Mien heeft hierna uitgelegd over de band tussen Nederlandse en Molukse soldaten. De band verschilde heel erg, natuurlijk was het moeilijk voor de soldaten om te communiceren. Dit maakte het ook moeilijker om een goede band te hebben. Ook waren sommige Molukse soldaten boos en teleurgesteld, dit is omdat ze voorgelogen zijn en hierna ook nog ontslagen zijn van het leger. De soldaten voelde zich erg gespeeld en hebben hier ook trauma's aan over gehouden. Na dit ontslag begonnen er ook rellen te ontstaan, de Molukse mensen voelden zich erg achtergesteld en wilde dat ze even behandeld werden, of in ieder geval beter behandeld werden. Hoe heftig deze rellen waren en wat ze betekende kon Mien heel goed uitleggen. Nadat Mien deze vraag had behandeld en uitgelegd hadden wij geen vragen meer. We hebben Mien heel erg bedankt dat wij hem konden interviewen en hebben allemaal doe gezegd. Hierna hebben wij nog even op een bankje gezeten en hebben wij het nog over het interview gehad. Hierna hebben wij met onze klas en alle andere mensen die bij dit deel van het project waren een groepsfoto gemaakt. Hierna mogen wij naar huis.

De Molukken

De Molukken

De Molukken zijn een eilandengroep in de oostelijke helft van de Indonesische archipel. In het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) dienden vele Molukse soldaten.

Nederlands-Indië

De Indonesische archipel was sinds het einde van de 16e eeuw een kolonie van Nederland. Door de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) werden de eilanden steeds meer onder de heerschappij van Nederland gebracht. Koffie, thee, suiker en specerijen als nootmuskaat, kruidnagel en kaneel waren gewilde producten die veel geld opbrachten.

Indonesië onafhankelijk

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Nederlands-Indië in 1942 veroverd door Japan. Direct na de capitulatie van Japan in 1945 verklaarde Indonesië zichzelf onafhankelijk. De Nederlandse regering was het hier niet mee eens, maar moest in 1949 onder internationale druk de onafhankelijkheidsverklaring van Indonesië accepteren.

KNIL-militairen in het nauw

De nieuwe Indonesische president Soekarno wilde dat Indonesië een eenheidsstaat werd met alle eilanden onder één centraal gezag. De Molukse eilanden waren echter bang dat ze niets meer te zeggen zouden hebben over hun eigen eilanden. Een poging om een onafhankelijke Republiek Maluku Selatan op te richten werd handhandig onderdrukt. De Molukse KNIL-militairen die trouw wilden blijven aan Nederland kwamen in het nauw.

Aankomst in Nederland

In het voorjaar van 1951 arriveerden zo'n 4000 Molukse militairen vanuit Indonesië met hun gezinnen in de havens van Rotterdam en Amsterdam. Iedereen dacht dat ze snel weer zouden terugkeren, maar de realiteit besliste anders. Ze zouden blijven.

Dit project is gemaakt in samenwerking met het Regionaal Archief Rivierenland, Stichting Buah Hati, het Lingecollege, Ronald Giphart, de Schrijver Centrale en Zinder Educatie.

Aadam Aghaddar, Lucas Bakker, Isabelle Biljard, Senna Hooft, Wilco Kerpentier, Martijn Klerks, Carlijn van der Kruk, Anouk Lopes Cardozo, Makram Machti, Tijs Meeuwse, Naomi Middag, Eline Middelkoop, Randy van Miltenburg, Jasper Rhebergen, Martijn Rhebergen, Nora van Rooijen, Arne Schreurs, Lars Slijp, Nadesh van Verseveld en Georgi Yorgov